SPRAWOZDANIE

Archiwaryusza Dra Stanisława Krzyżanowskiego

za rok 1895.

Archiwum.

Zasób archiwaliów wzrósł znowu przez przeniesienie aktów dawnych komisaryatu targowego miasta Krakowa, obejmujących tomów 244 i fascykułów 39. Są tam regestra i protokoły starszych, kramów bogatych w Sukiennicach od r. 1602 począwszy i protokoły cen zboża, bydła, materyałów budowlanych, taksy żywności od lat 1778 do 1861 — materyały dla ocenienia ekonomicznych stosunków bardzo ważne i uzupełniające bogaty materyał podobnej treści, przechowany w Archiwum.

Najstarszą tego rodzaju, nader cenną księgę rękopiśmienną p. t. „Ustawy cen żywności i wyrobów województwa krakowskiego z lat 1589 do r. 1630,“ ofiarowała Akademia Umiejętności.

Do zbiorów Archiwum włączono dalej: Akta Budownictwa miejskiego z czasów Rzeczypospolitej krakowskiej, zawierające sprawozdania techniczne z załączonymi niekiedy planami, kosztorysy różnych napraw

dróg, ulic, budowania mostów i kanałów, tudzież budynków miejskich (8 wielkich i 30 mniejszych fascykułów).

Akta odnoszące się do starego teatru krakowskiego z lat 1843—1849 i r. 1853, wraz z chronologicznym spisem (1 duży fascykuł obejmujący 426 aktów).

Bürgerbuch der K. K. Landes-Hauptstadt Krakau 1853—1864 — 1 tom.

Buch der Beeidung des Krakauer Bürgerausschusses — 1853—1856 — 1 tom.

Projekt urządzenia władzy wykonawczej gminy miasta Krakowa na zasadach statutu gminnego z 1 kwietnia 1869, z polecenia Prezydenta miasta Dra Józefa Dietla, wypracowany przez sekretarza prezydenta Karola Langiego 1867.

Ordynacya kongregacyi kupieckiej krakowskiej z r. 1592 — odpis z archiwum warszawskiego — (dar Dra J. Muczkowskiego).

Na tem miejscu wspomnieć należy o staraniach, jakie Zarząd Archiwum przedsięwziął o nowe bardzo znaczne wzbogacenie zbiorów u Wysokiego Rządu.

Za czasów wolnego miasta Krakowa administracya miejska zlewała się tak ściśle z administracyą małego państewka, że niepodobna nieraz spraw jednych i drugich oddzielić. Skutkiem tego poniosło miasto znaczne straty, a i wiele zabytków rękopiśmiennych z historyą jego ściśle związanych dostało się do archiwów rządowych. Po długoletnich staraniach udało się miastu przed paru laty odzyskać najcenniejsze księgi złożone w c. k. Urzędzie hipotecznym w ilości 1274 tomów i 9 dokumentów. Archiwalia te obejmują czas od XIV wieku do r. 1795. Okres późniejszy pierwszych rządów austryackich do r. 1809, czasów Księstwa warszawskiego do r. 1815, wreszcie wolnego miasta do r. 1846, a zatem czasy nam bliższe, stanowiące ważne ogniwo łączące nas z odleglejszą przeszłością, zostawiły także cenne materyały, które dostały się do archiwum rządowego. Archiwum to było zrazu uorganizowane jako osobna instytucya i mieściło się w klasztorze XX. Karmelitów.

Około r. 1870 wyszkartowano je w sposób nieumiejętny i znacznie zdefektowane włączono do registratury w c. k. Starostwie, Zarząd Archiwum aktów dawnych dąży do pozyskania tych zbiorów, aby wypełnić lukę tak ważną do historyi miasta. Sprawa połączenia osobnych miast Krakowa, Kazimierza i Kleparza i przyległych jurydyk w jednę całość, historya zburzonych Kościołów i domów, ratusza i murów miejskich, historya instytucyi i funduszów publicznych cała głęboka przemiana stosunków społecznych, ekonomicznych i politycznych, znajduje w aktach tego Archiwum potrzebne wyjaśnienie. Na życzenie c. k. Namiestnictwa sporządził Zarząd Archiwum inwentarz zbiorów na miejscu w starostwie, a Pan Prezydent Miasta poczynił urzędowe kroki o oddanie tych historycznych zabytków gminie m. Krakowa.

Jest wszelka nadzieja, że Wysoki Rząd podobnie jak się to stało z aktami złożonymi w c. k. Urzędzie hipotecznym, da swoje przychylne zezwolenie i przyczyni się w ten sposób do rozwoju Archiwum.

Muzeum.

Zbiory do przyszłego Muzeum historycznego miejskiego powiększyły się znacznie. Otrzymano:

Z Magistratu m. Krakowa na polecenie JWP. Prezydenta miasta:

1) Portret (fotografię) J. I. Kraszewskiego z własnoręczną dedykacyą „Pamiątka jubileuszowa d. 3 Października 1879 J. I. Kraszewski“ — ofiarowany Prezydentowi m. Krakowa.
2) Polonez Antoniego Brochwicz Kątskiego, przepisany przez autora dla m. Krakowa na dzień 70-letniego jubileuszu kompozytorskiego autora.
3) Medal srebrny z wystawy przemysłu budowlanego we Lwowie 1892 przyznany gminie m. Krakowa.
4) Dyplom honorowy przyznany gminie miasta Krakowa za urządzenia sanitarne na wystawie kraj. rolniczo-przemysłowej krakowskiej 1887 r.

5) Dyplom honorowy przyznany gminie m. Krakoowa na wystawie we Lwowie 1887 r.
6) Dyplom honorowy, przyznany gminie m. Krakowa na wystawie architektonicznej w Turynie 1890 r.
7) Dyplom honorowy. przyznany gminie m. Krakowa na wystawie powszechnej we Lwowie 1894.
8) Cygarnica płócienna z napisem „Oesterreichischer Städtetag 21 Februar 1895“.
9) Plomba ołowiana m. Gdańska z r. 1631.
10) Tłok pieczęci: „Kassa der k. Hauptstadt Krakau“.
11) 4 dawne plany miasta Krakowa (kopie).
12) 6 planów regulacyjnych różnych ulic (dzisiejsze).

Z Akademii umiejętności w Krakowie:

1) Drzeworyty sztuk 281 w różnych dziełach polskich używane przez drukarzy krakowskich w XVI, XVII. i XVIII wieku, tudzież klisze metalowe (z przed r. 1847) sztuk 26 — razem sztuk 307.
2) Lada cechu kurdybaników krakowskich.
3) „ „ pasamoników krakowskich.
4) Orzeł dwugłowy mosiężny, posrebrzany (w. XIX) z zakończenia drzewca chorągwi cechowej.

Od p. Adama Kajzego:

Czako żołnierza dawnej milicyi miejskiej i 2 odciski pieczęci kongregacyi kupieckiej.

Od p. Krasickiego:

Trzy monety srebrne stępla W. m. Krakowa.

Od p. Waleryana Leśniowskiego, kupca:

Krata żelazna ozdobnie kuta z nad drzwi wchodowych kamienicy L. or. 33 w Rynku głównym i 2 granitowe tabliczki okrągłe: „Gmina III“ i „Nr. 356“.

Od p. Franciszka Bartynowskiego:

Tekę planów, widoków m. Krakowa i 9 odcisków gipsowych, medali wystawowych i pieczęci cechowych.

Od p. Umińskiego:

Widok bramy sławkowskiej z Albumu Wilczyńskiego.

Biblioteka.

Biblioteka archiwalna powiększyła się o 130 numerów, zakupiono 34, otrzymano z Magistratu 71 — resztę t. j. 25 tomów złożyli w darze Akademia Umiejętności i Zakład Ossolińskich, pp. Bartynowski, Kajzy, Muczkowski i Tomkowicz. Zarząd Archiwum złożył nadto swoją ofertę na szereg książek i broszur do historyi miasta, któreby nabyć można ze zbiorów ś. p. X. Kanonika Polkowskiego.

Poczyniono również starania, aby ze zbioru ksiąg ś. p. Żegoty Paulego, darowanego XX. Bonifratrom, rzeczy do Krakowa się odnoszące wybrać i nabyć.

Depozyty cechowe.

Z pociechą wspomnieć przychodzi, że starania Zarządu o złożenie zabytków cechowych w depozycie Archiwum, uwieńczone zostały kilkakrotnie pomyślnym skutkiem. Szereg dyplomów królewskich i starożytnych ksiąg cechowych, a także kilka lad i kilkanaście zabytków muzealnych złożyli pp. starsi w Archiwum.

Zarząd złożył im publiczne podziękowanie w dziennikach krakowskich i czyni to jeszcze raz na tem miejscu, przekonany, że wszyscy ci panowie dobrze się w ten sposób zasłużyli około sprawy ratowania zabytków przeszłości i przekazania ich dalekiej potomności. Miasto takie jak Kraków powinno mieć swoje osobne muzeum historyczne z odmiennem przeznaczeniem niż podobne instytucye mające szersze zadanie przechowania arcydzieł i pamiątek narodowych albo podniesienia i uszlachetnienia krajowego przemysłu i rękodzielnictwa.

Czas na to najwyższy, ponieważ skutkiem zmiany stosunków dawne cechy rozluźniają się i giną, a zabytki przechodzą bardzo często w prywatne ręce i łatwo przepaść mogą. Bez nich zaś niepodobna będzie odtworzyć niejednej ważnej chwili z dziejów kultury i mieszczańskiego przemysłu i obyczaju.

Podaję zestawienie wszystkich w r. 1895 otrzymanych depozytów w porządku, w jakim do Archiwum nadchodziły.

Cech rybaków:

P. Wojciechowski Sykstus złożył do poprzedniego depozytu 1 księgę sesyi cechu rybackiego z L. 1752—1769.

Cech introligatorów krakowskich (Starszy: p. Karol Schramm):

Dyplomy pergaminowe 6.
„ papierowe 1.
Ksiąg cechowych 9.
Fascykuł luźnych aktów (sztuk 11).
Tłok pieczęci cechowej mniejszej.
Krzyż ze srebrnemi figurami.
Cecha z XVII w. drewniana.
Lewek rzeźbiony, drewniany z lady cechowej.

Stowarzyszenie towarzyszy introligatorskich krakowskich (Przewodniczący: Kazimierz Józef Biernacki):

Dyplomy pergaminowe 3.
Księgi towarzyszy 5.
Skrzynka czeladna z drzewa dębowego 1.

Czeladź piekarska krakowska (Starszy p. Franciszek Seweryn):

Kufli cynowych 12.
Konew wielka cynowa 1.

Cech kotlarski krakowski (Podstarszy p. Stefan Pichel):

Dyplomów pergaminowych 9.
Ksiąg cechowych 3.
Fascykułów luźnych aktów 2 (sztuk 357).
Lada cechowa 1.
Pieniądze cechowe sztuk 73 i 1 banknot papierowy Banku polskiego z r. 1830.

Cech stelmachów i kołodziejów krakowskich (p. Adolf Meisner):

Dyplomów pergaminowych 9.
„ papierowych 1.

Księga cechowa 1.
Cecha mosiężna 1.
Chorągiew cechowa kołodziei kleparskich z r. 1757,
Tłok pieczęci cechu kowali krakowskich z r. 1789:

C e c h g r z e b i e n i a r z y k r a k o w s k i c h (p. Soczek):
Aktów cechowych 2.
Tłok pieczęci 1.

P o d a w n y m c e c h u k a f l a r z y k l e p a r s k i c h:
Pierścień srebrny; na tarczy owalnej wyrytowani Adam i Ewa pod drzewem, ponad tem napis na wstążeczce „Zigmvnt Gasiecki".
Pierścień srebrny sygnetowy, z wyrytym znakiem mieszczańskim.

C e c h r u s z n i k a r z y k r a k o w s k i c h za zgodą p. J. Splichala, właścicieiela fabryki broni w Krakowie, złożył dochowane jeszcze swoje pamiętniki, jak dyplomy, księgi cechowe, lady, przedmioty cechowe w depozyt do Archiwum. Przedmioty te były w przechowaniu p. Dietze, wdowy po ostatnim starszym cechu, która je z całą gotowością wydała. Ponieważ mają przyjść, jeszcze rzeczy będące u p. Splichala, przeto pokwitowanie odbioru nie zostało jeszcze doręczone we właściwe ręce, chociaż wszystkie rzeczy złożone w Archiwum są już spisane.

Z c e c h u m i o d o s y t n i k ó w k r a k o w s k i c h otrzymano: 1 księgę cechową z XVII wieku, inne przedmioty mają być wkrótce odebrane.

Nadto jako depozyt czasowy znajduje się w Archiwum 1 tłok pieczęci większej cechu pasamoników krakowskich z w. XV i tłok pieczęci mniejszej z r. 1571.

Ustawicznie czynią się starania o pozyskanie depozytów od innych cechów i stowarzyszeń, a przy tej sposobności podnieść pragnę szczególną zasługę, jaką dla tej sprawy położyli pp. Adam Kajzy, urzędnik Ekonomatu miejskiego i Adam Chmiel asystent Archiwum.

Na pomieszczenie depozytu aktów, dyplomów i ksiąg cechowych sprawiono odpowiednią szafę kosztem 103 złr. 60 c.

Pieczęć radziecka.

Na polecenie JWP. Prezydenta m. Krakowa, Zarząd Archiwum zajął się odtworzeniem najstarszej wielkiej radzieckiej pieczęci m. Krakowa, pochodzącej z czasów króla Kazimierza Wielkiego. Obecnie ma ona służyć głównie do potwierdzenia dyplomów obywatelstwa honorowego przez m. Kraków nadawanych. Według oryginalnej pieczęci zachowanej przy dyplomie jedlneńskim z r. 1430 w Muzeum XX. Czartoryskich się znajdującym, polecił Zarząd zrobić z niej rysunek p. Stanisławowi Cersze, artyście malarzowi. Pieczęć dyplomu została tylko pod względem rysunku delikatniej wykonaną w zdjęciu p. Cerchy. Wykonał ją na nowo w mosiądzu p. Karol Radnicki, c. k. rytownik w Wiedniu. Przy całej tej robocie, tak przerysowaniu z zachowanej pieczęci, jak jej wykonaniu, Zarząd Archiwum udzielał wskazówek, ażeby tłok nowej pieczęci wyszedł jaknajpoprawniej pod względem sfragistycznym i rytowniczym. — P. K. Radnicki rzeczywiście dobrze wywiązał się ze swego zadania.

Z tak nowo odtworzonego tłoku zrobiono po raz pierwszy użytek przy dyplomie honorowego obywatelstwa m. Krakowa dla JE. hr. Kazimierza Badeniego. — Pieczęć odciśnięto w wosku czerwonym i dawnym sposobem przywieszono ją na sznurkach jedwabnych biało-niebieskich w złotej puszce do dyplomu. Wykonano w Archiwum.

* * *

Zarząd Archiwum współdziałał dalej w przemalowaniu dawnych herbów miast polskich i godeł cechowych, zdobiących wnętrze Sukiennic, udzielając wykonawcy artyście malarzowi p. Gadomskiemu i Ekonomatowi miejskiemu potrzebnych informacyj i rysunków.

Dziennik podawczy Archiwum liczył numerów 65, wydano 7 wyjaśnień urzędowych i 1 odpis wierzytelny, rozpoczęto 2 większe kwerendy — uczonemu francuskiemu p. baronowi

Engelhardtowi, pracującemu nad historyą protektoratów, a pragnącemu także zbadać ze stanowiska międzynarodowego prawa potrójny protektorat, pod jakim pozostawała Rzeczpospolita Krakowska, udzielono wszelkich wyjaśnień i wysłano niektóre książki na ręce konsulatu austryackiego w Genui. Książki zwrócono do Archiwum, a praca p. Engelhardta ukazała się już w „Revue internationale de droit et legislation comparée“ p. t. La ville de Cracovie.

Z archiwum korzystało osób 11 przez dni 230. W latach 1891—1895 ogłoszono na podstawie materyału archiwalnego następujące komunikaty i prace:

Bąkowski Klemens Dr. „Kraków w czasie konstytucyi 3 Maja 1791 r.“ w Krakowie, druk. „Czasu“ 1891.

Bąkowski Klemens Dr. „Pierwszy pobyt Austryaków w Krakowie 1796 - 1809“. w Krakowie, druk. „Czasu“ 1892.

Bąkowski Klemens Dr. „Kraków w czasie powstania Kościuszki,“ kartka z przeszłości. Kraków, Drukarnia Związkowa 1893.

Benis Artur Dr. Materyały do historyi drukarstwa i księgarstwa w Polsce. I. Inwentarze księgarń krakowskich Macieja Scharffenberga i Floryana Unglera (1547—1551) — Kraków 1890, str. 71.

Tenże, — Toż, II. Inwentarze bibliotek prywatnych (1546—1553). Archiw. do dziej. lit. i ośw. w Polsce — wyd. Akad. Um. t. VII, str. 202—240.

Chmiel Adam ogłosił w tomie IV Sprawozdań Komisyi historyi sztuki: Regestrzyk przedmiotów mieszczanina krakowskiego XVI w. — obrazy.

Inwentarz rzeczy Sebastyana Taurbacha, mieszczanina krakowskiego, stolarza Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta.

Rzeczy Hanusza Gedka, barwierza Króla Jego Mości (1589) — pierścienie i wyroby złote.

Przywilej Stanisława Augusta z d. 23 lutego 1787 dany Franciszkowi Masłowskiemu na fabrykę pasów i szlaków ze złota w Krakowie.

Chmiel Adam. O rodzinie Jana Matejki, w Krakowie. Drukarnia „Czasu“, 1894. 8-vo, str. 12 (Odbitka z „Czasu“).

Deiches Ernest. Sprawa żydowska w czasie sejmu wielkiego. Lwów, 1891.

Kleczyński Józef. „Spisy ludności w Rzeczypospolitej polskiej“. — Kraków, nakł. Akad. Um., 1892.

Krzyżanowski St. Dr. „Rejestr wydatków na naprawę zamku krakowskiego z XV w. wydał...

(Sprawozd. kom. hist. sztuki Ak. Um. t. IV str. XXVIII--XXX).

Krzyżanowski St. Słowo o dziejach Krakowa. — Kraków 1891.

Lepszy L. Pacyfikał Sandomierski, oraz złotnicy krakowscy z drugiej połowy XV stulecia. — Sprawozd. kom. hist. sztuki Ak. Um. t. IV, str. 87—103.

(Wiadomości o Macieju Stwoszu i jego testament).

Pappée Fryderyk — Zatarg podatkowy Kazimierza Jagiellończyka z miastem Krakowem 1487 r.

(Kwartalnik histor. Rocz. IX z. IV 1895, str. 648—656).

Piekosiński Dr. Fr. „Średniowieczne znaki wodne, zebrane z rękopisów, przechowanych w Archiwach i bibl. polsk., głównie krakowskich. – Kraków, nakł. Akad. Um. 1893.

Tomkowicz Dr. St. „Szpital św. Ducha w Krakowie 1892.

Wdowiszewski Winc. Gabryjel Słoński, architekt krakowski XVI wieku. Sprawozd. kom. hist. szt. Akad. Um. t. IV. z. I 1891, str. 1— 14.

Na materyałach drukowanych, wydanych przez p. Piekosińskiego, oparły się ogłoszone w tym czasie rozprawy: X. Władysław Chotkowski — Rzemiosła i cechy krakowskie w wieku XV., Kraków 1891.

Stesłowicz Władysław — Cechy krakowskie w okresie powstania i wzrostu; Kwartalnik histor. roczn. VI, zeszyt II, rok 1892, str. 277—333.

Z kredytu 350 złr. na dalsze urządzenie archiwum i powiększenie biblioteki zapłacono za pośrednictwem Ekonomatu miejskiego wedle rachunku przesłanego przez Wydział ra-

chunkowy miejski za roboty introligatorskie 33 złr. 29 ct., za nowe fachy i szafę na depozyty cechowe 162 złr. 50 ct., za stół i 12 stołków do kancelaryi archiwalnej 124 złr., za wosk i formę do odlewania pieczęci 10 złr. 30 ct., za roboty lakiernicze 4 złr. 08 ct., za książki i ryciny 50 złr. — razem 384 złr. 17 ct. — przekroczenie budżetu wynosi zatem w tej pozycyi 34 złr. 17 ct., nadto według powołanego rachunku przekroczenie w wydatkach na opał, na umundurowanie służącego i w wydatkach administracyjnych wynosi 55 złr. 38 ct., ogółem przekroczenia budżetu wynoszą 89 złr. 55 ct.

Z kwoty 30 złr. wyasygnowanej na wydatki kancelaryjne, zakupiono materyałów i przyborów za 16 złr. 98 ct. (kwit firmy J. F. Fischera); resztę wydano wedle załączonego rachunku.

Dochód z opłat archiwalnych, administrowany osobno w myśl § 21 stat. arch., nie wzrósł wcale po nad resztę pozostałą z r. 1894, a wynoszącą 26 złr. 86 ct. — Do rachunku za książki i ryciny wynoszącego 55 złr. 81 ct. dopłacono 5 złr. 81 ct., do sumy 59 złr. z kredytu na dalsze urządzenie Archiwum i powiększenie biblioteki wypłaconej. Zapłacono 8 złr. za dokument pergaminowy króla Zygmunta Augusta z r. 1562, opatrzony większą pieczęcią królewską, wydany dla Szpitala św. Jadwigi na Stradomiu i za odpis aktu ławniczego dla tegoż odbiorcy. Złożono nadto 27 złr. 74 ct. z ofertą na książki po ś. p. X. Polkowskim, dotąd nie rozstrzygniętą. Ogółem wydano 41 złr. 55 ct. — Deficyt wynosi 14 złr. 69 ct.

W Krakowie dnia 2 stycznia 1896 r.

Dr. Stanisław Krzyżanowski.

Nakładem Gminy miasta Krakowa. — Czcionkami drukarni Związkowej w Krakowie.

[illegible], rządcy za wykłady nadzwyczajne 23 złr. 20 ct., za opał, wodę i t. p., na rozmaite wydano 182 złr. 20 ct., za stół i t. p. [illegible] na korzyść administracyj 147 złr., za [illegible] i [illegible] na [illegible] 10 złr. 30 ct., na [illegible] liturgiczne 4 złr. 86 ct., — na [illegible] 36 złr. — [illegible] 364 złr. 17 ct., — [illegible] w tej mierze 83 złr. 17 ct., [illegible] w wydatkach na [illegible] i w wydatkach administracyjnych wynosi 36 złr. 28 ct., [illegible] budżetu wynosi 20 złr. 36 ct.

Z kwoty 30 złr. wskazywanej na zakład Łobzowski [illegible] zakupiono materyałów i przyborów za 16 złr. 17 ct. [illegible]

Dochody [illegible] wynosiły w roku 1873 [illegible] — [illegible] 27 złr. 60 ct. [illegible]

W Krakowie dnia 2 stycznia 1875.

[illegible]